

12

קו"ה הוצדה שאלמה ע"ה הרמ"ל
לכבוד - לשיקום ה-1320
2002 י"ח

(המ"ל - 488 ל הממשלה י"ח 16.4.72)



שם תיק: מסמכים שמורים - דו"ח הועדה בענין שיקום
הבדואים בפתחת-רפיה

א-296/29

מזהה פיזי:

מזהה פריט R0003rl

תאריך הדפסה: 20/01/2020

כתובת: 3-312-4-9-3

395

ה'תשנ"ב .סנ 488 מ/מ

16.4.72

מ/מ המזכיר הכללי
מ/מ

צבא הגנה לישראל
כט ניסן חשל"ב
13 אפר' 72

דף... מחור... דפים
עומק... מחור... עומקים

ראש המטה הכללי (8)
ראש אג"מ/מב"ח (4)

הנדון : תכנית לשיקום בדואים בפתחת רפיח

1. בהתאם למכתבי מינוי : מב- 1850 מיום 9 מרץ 72 ו- מב-5 - 2684 מ- 11 אפר' 72 בהם מנית אותי כיו"ר ועדה להכנה תכנית לשיקום קבע של הבדואים בסיני, רצ"ב חיק התכנית לשיקום הבדואים בפתחת רפיח.
2. התיק שהוכן על ידי כל חברי הועדה, מקיף את הנושאים המוגדרים אליהם נחבטנו להתייחס והם : -
 - א. הקף הפיננסי של הבדואים באזור פתחת רפיח. (ראה סעיף 15).
 - ב. פעולות סעד ועזרה מיידיות למפונים (ראה סעיף 22).
 - ג. תכנית שיקום יסודית (ראה סעיפים 38 - 23).
3. בעבודתנו הונחיתנו ע"י ראש אג"מ/מב"ח.

צבא הגנה לישראל
כט ניסן חשל"ב
13 אפר' 72
יו"ר הועדה

1. ביום 9 מרץ 72 (מכתב מנ"י - מב-5-1850) מינה הרמט"כל ועדה להכנת חכנית לשקום הבדואים באזור סיני, לרבות אלה שפוננו מפתחת רפיח, שחבריה :-
 - א. אל"מ צבי רסקי, יו"ר.
 - ב. סא"ל משה דהאן.
 - ג. נציג פקוד הדרום (סא"ל אמיר דורני).
 - ד. מר עוזי גדור (מרכז צוות תכנית אב לרצועה).
2. תפקיד הועדה לעמוד על הקף הפיננסי של הבדואים במרחבים הנזכרים ולהביא הצעות בנושאים הבאים :-
 - א. לפעולות סעד ועזרה מיידיות.
 - ב. לתכנית שקום יסודית אשר תקבע באילו מקומות ישארו הבדואים במקום, מניין יפוננו דרך קבע ולאן, ובאילו שלבים ושיטה לבצע כל ה-נ"ל.
 - ג. נקבע כי עבודת הועדה תונחה ע"י ראש אג"מ/מב"ת.
3. לפי בקשת יו"ר הועדה צורף סרן זכריה כספי ממפקדת פרקליט צבאי ראשי כמזכיר הועדה.
4. בהתאם להחלטת הממשלה צורפו לועדה ביום 27 מרץ 72, נציג משרד החקלאות - כר אפרים שלה ונציג משרד המשפטים - מר יונה בלסמן וביום 11 אפר' 72 הוצא כתב מינוי נוסף עבורם ע"י הרמט"כל (מכתב מינוי - מב-5-2684).
5. מכיוון שעד למועד זה (11 אפר' 72) היה ידוע לועדה כי שני נציגי משרדי הממשלה מוננו לועדה לצורך הכנת חכנית לשקום מפוני פתחת רפיח בלבד, הפנתה הועדה את כוון עבודתה להגשת הדו"ח בנושא זה.
משהובר כי שני נציגי משרדי הממשלה ישתתפו אף בהכנת התכנית לבדואים בצפון סיני ובמרכזו, התעורר הצורך בפני מליאת הועדה ללמוד מחדש את החומר הנוגע לתכנית זו לרבות סיוורים באזור עצמו.
לפיכך מוגש בזה רק הדו"ח הכולל תכנית לשקום מפוני פתחת רפיח ואילו חלקו השני של הדו"ח - המתייחס לצפון סיני ומרכזו - יוגש במועד מאוחר יותר.
6. בהתאם לכתב המינוי הונחתה הועדה ע"י ראש אג"מ/מב"ת.

פ ר ק ב' . ש י ס ת ה ע ב ו ד ה ש ל ה ו ע ד ה .

7. הועדה קבעה לעצמה כעקרון מנחה שמיעת חוות דעת ופרוט עובדות ע"י מפקדים הנוגעים בדבר, אנשי מקצוע המומחים לענין וראשי השבטים הבדואים (מבין אלה המפונים ואלה שבשטח מושבם החרכזו המפונים).
 8. כמו כן יצאה הועדה לשטח עצמו וסיירה במקומות בהם יושבים הבדואים המפונים וכן במקומות אפשריים (בעקבות שמיעת חוות הדעת) הבאים בחשבון לשקום המפונים.
 9. בשלבי שמיעת חוות הדעת ערכה הועדה פרוטוקול של עיקרי הדברים שהושמעו בפניה. (ראה נספח מס' 1).
- להלן רשימת האנשים שהופיעו בפני הועדה :-
1. אלוף פקוד הדרום.
 2. אלוף פקוד המרכז.
 3. ראש אג"מ/מב"ח.
 4. מפקד אזור רצועת עזה.
 5. אל"מ בני מיטיב - מפקדה אזור רצועת עזה.
 6. מפקד אזור סיני.
 7. מפקד נפת חאן יונס.
 8. רע"נ כלכלה במפקדה אזור יהודה ושומרון.
 9. קצין אג"מ פקוד הדרום.
 10. רס"ן שלמה בן אלקנה - מפקדה אזור רצועת עזה.
 11. רס"ן פארס - מפקדה אזור סיני.
 12. סרן צבי כהן - נפת חאן יונס.
 13. ד"ר ביילי - מומחה לפולקלור בדואי במדרשה שדה בוקר.
 14. עוזי גדור - מרכז צוות הכנון לנושאי רצועת עזה וסיני במשרד הבטחון.
 15. אורי מור - סגן היועץ לעניני ערבים במשרד ראש הממשלה.
 16. עמוס ירקוני (סא"ל מיל) - מפקד נפת מרכז סיני לשעבר) - מהמחלקה למיעוטים במשרד השכון בבאר שבע.
 17. מרדכי שכביץ - בקיא בעניני הבדואים בסיני.
 18. אברהם אדמון - קמ"ס חקלאות במנהל האזרחי בעזה.
 19. עמוס רודין - קמ"ס נכסים במנהל האזרחי בעזה.
 20. נציגי מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית :
א. דוד נחמיאס - מנהל חבל הנגב.
ב. דליה מאור - מחכנת חבל הנגב (מים).
ג. אפרים לוז - מדור המים.
ד. מנחם פרלמוטר - רכז הכנון פיזי.
 21. טוביה לשם - מרכז צוות הביצוע באגף להידרולוגיה בתה"ל.
 22. שייכים וראשי שבטים מפתחת רפיה וסיני ,
(מבין המפונים ומבין אלה שבשטח מושבם החרכזו המפונים).

10. הועדה קבלה נתונים בכחב וכן נוהלים, מפוח ומסמכים אחרים הנוגעים לענין.
(ראה נספח מס' 2 - בתיק המקורי בלבד).
11. בשלב שני קיימה הועדה מספר דיונים פנימיים ללבון הנושא חוץ התיחסות לחוות הדעת ולפרוט העובדות שהושמעו בפניה וכן לגבי התרשמויותיה מן הסידורים בשטח.
12. כסכום לדיונים אלה נגשה הועדה לעריכת הדו"ח המסכם הבנוי, לבד מפרקי הפתיחה, במתכונת הבאה : -

א. ה ר ק ע

פרק זה כולל פרטים אודות פזורת האוכלוסיה באזור, מוקדי התעסוקה והפרנסה ומקומות התרכזות של המפונים.

ב. הגורמים המשפיעים על אפשרויות השיקום

פרק זה כולל ניתוח של הגורמים השונים שעמדו לנגד עיני הועדה בבדיקה את האפשרויות השונות של שיקום הבדואים. בין היתר יש למנות את הגורמים הבאים:

- (1) שקולי בסחוף.
- (2) גורמים כלכליים שונים.
- (3) האובי המיוחד של האוכלוסיה הבדואית.

ג. מ ס ק נ ו ת

בפרק זה מביאה הועדה את תכניתה המוצעת.
תכנית זו הינה תכנית כוללת ואינה ניתנת לחלוקה.

13. יש לציין כי הועדה התרכזת בהחזית קוי יסוד לפתרון השאלות שהוצגו בפניה, ובאם יוחלט לקבל את תכניתה יהא צורך בחסלת התפקיד על צוות ביצוע יעיל, שיורכב כמפורט בתכנית.

התכנית המוצעת היא על דעת כל חברי הועדה, למעט הסתייגויות בשני נושאים :

א. לגבי המשך עיבוד הקרקע בתחום המגודר - הסתייגות של סא"ל אמיר דדורי.

ב. לגבי שיקום בדואי החוף - הסתייגות של מר שלה ומר בלסמן.

14. תאור האזור

בינואר 1972 השלים צה"ל גידורה של משבצת קרקע בפחחת רפיח. השטח אשר גודר משתרע בין רצועת עזה ושייך זואיד (ברוחב משחנה של 6-13 ק"מ), ובין הקו הירוק וחוף הים, (באורך ממוצע של כ- 13 ק"מ).

מפת משבצת הגידור - מצורפת. (ראה מפה מספר 1)
המשבצת המגודרת משתרעת משני צידי כביש רפיח-אל עריש והיא כוללת כ- 127,000 ד'.
מכלל זה כ- 25,000 ד' פוזו בעבר כמשבצות לישובים יהודיים (שדות, דקלה וישובים מחוכננים נוספים). היתרה כ- 100,000 ד' מורכבת משני אזורי משנה :
א. רצועת דיונות מקבילה לחוף הים באורך של כ- 13 ק"מ וברוחב ממוצע של כ- 4 ק"מ (סה"כ כ- 50,000 ד').

ב. אזור מישורי בעיקרו הנמצא בדרגות שימוש שונות.

רצועת הדיונות הייתה רובה ככולה ריקה מאוכלוסיה, בלחי מעובדת וחסרה כל ערך חקלאי. רצועה זו משמשת גם כשטח אימונים באש של צה"ל.
על החוף עצמו מצויות פיסות עיבוד חקלאי מוגבלות בהקפן, הניזונות על מי תהום גבוהים (מואסי). אוכלוסיה רצועה זו מונה כ- 350 נפש אשר מוואם מהעיר אל עריש. ואשר לא פוזו. האזור המישורי המשתרע על כ- 50,000 ד', עובד בדרגות שונות, החל בשטחי מרעה וכלה במטעי בעל. "בית שחיי המטע המרכזי מצפון לכביש רפיח - אל עריש. מטעים אלו כלי. מספר מינים שהחשוב ביניהם השקד ומישניים לו האפרסק והגפן. המטעים הינם דלילים ביותר כמקובל באזורים שחונים החסרים מי השקיה. שטחם הכולל מגיע לכ- 13,000 דונם.

בדרגה שניה מצויות שטחי העיבוד החד שנתיים, הללו נזרעו שעורה וגידולי מקשה, כמו כן ניטע קיקיון על שטח של כמה אלפי דונמים. הקפם של שטחי המזרע היה מותנה בטיב העונה ומשקעים והמחזור הרב-שנתי היה דליל ביותר.
משלימים את החמוצה שטחי המרעה המרוכזים בעיקר בחלקיה הדרומיים של המשבצת. הללו הניבו מספר יחידות מזון מוגבל אשר אפשרו קיומו של עדר צאן ברמה בדואית מקובלת. אופייני לאזור - הקף העדרים הקטן.

דף...6. מחוך...7. דפים
העק...3. מחוך...4. עותקים

15. הרכב האוכלוסיה והקף הפינוי

לאור פיזורם של החושבים בשטח יצורת מגוריהם, והעובדה שמעולם לא נערך מפקד אוכלוסין באזור המגודר, שמעה הועדה הערכות שונות אודות מספר החושבים אשר פונו מן האזור.

נראה לוועדה שהמספר הקרוב לאמת, ואשר אותו יש לקחת בחשבון כאשר באים לעסוק בנושא השיקום הוא בערך 6000 - 5500 נפש, דהיינו כ- 1200 - 1000 בחי אב. חושבים אלה נמנים כולם על מטה ארמילאת והם נחלקים ל- 11 שבטים.

המפונים החרכזו בשני אזורים : -

א. מדרום לעיר רפיח (מצפון מזרח למשבצת הגדורה).

כ- 4000 - 3500 נפש שהם כ- 800 - 750 בחי אב.

ב. באזור כפר שן ושייך זואיד (מדרום לשטח המגודר).

כ- 2500 - 2000 נפש שהם כ- 500-400 בחי אב.

אי הבהירות הקיימת ביחס למספרים מקורה במספר סיבות :

א. העדר מפקד אוכלוסין כללי מוקדם.

ב. העדר מפקד בעת הפינוי או לפניו.

ג. העובדה שהמפונים נטו אהליהם בקרב בני שבטים שלא פונו והתערבבו ביניהם.

ד. נראה שחלק מהשבטים התפצלו לשני חלקים ובחלקם נמנו פעמיים.

ה. הערכות מוגזמות בשל היותן מתבססות על נתונים שסופקו ע"י השייכים

או על מספר מנות הסעד והמזון המחולקות על ידי השלטונות.

כאמור המפונים משתייכים כולם למטה ארמילאת ולנספחים אליו ומחולקים לשבטים אשר בראש כל אחד מהם עומד שייך.

מרבית המפונים השתייכו לשבטים אשר חלקם התגורר בתוך השטח המגודר וחלקם מחוצה

לו. בעת הפינוי ניחנה למפונים הברירה לבחור את כוון תנועתם : צפונה או דרומה

ולהצטרף לאחיהם. (ראה מפת פזור האוכלוסיה לפני הפינוי ואחריו - (מפה מספר 2).

דף. 7. מתוך. 17. דפים
עוהק. 3. מתוך. 11. עוהקים

16. עיסוקים ומצב כלכלי

אוכלוסית האזור מורכבת מבדואים בשלבים מחקדמים בתהליך המעבר למגורי קבע. העיירות רפיח ואל עריש, המצויות משני קצות האזור, והכפרים כפר שן ושייך זואיד מאוכלסים בדואים המתגוררים בבתי קבע ומנהלים אורח חיים של תושבי קבע. קיימת תנועה איטית אך מתמדת של בדואים בכוון למרכזי קבע אלה. אזור פתחת רפיח איכלס כאמור את המצויים בשלב מתקדם של התהליך. אופייניים להם :

- א. קיומה של חופעת מבני קבע (אף כי לחלק קטן מן האוכלוסיה וכ- 150 מבנים בסיב ובגודל שונה).
- ב. ענפי חקלאות שאינם בעלי אופי בדואי - מטעים, דיג וגידולי קופה שאינם מכוונים לחצרוכת עצמית.
- ג. צמצום מירבי של ענף הצאן המהווה גורם מאפיין לבדואים.
- ד. עבודת חוץ בהקף נרחב.

למעשה מהווה ענף אחרון זה מרכיבה העיקרי של כלכלת האזור. בדואים מאנשי הפתחה ניתן למצוא כפועלים בישראל (בעיקר ביישובים הסמוכים לרצועת עזה) וכן ברצועה ובאזור עצמו (ישובי הפתחה, מע"ץ ועוד). בענפי החקלאות עצמם המהווים ענף משני בחשיבותו הכלכלית עוסקים בעיקר בני הבית : הנשים והילדים הצעירים. התעסוקה בענפים אלה מאופיינת בעונתיותה הרבה. הסעד מהווה מרכיב חשוב בכלכלת האוכלוסיה ונכללים בו מנות מזון (קמח, סוכר, שמן וכו'). השלטונות משלימים אף את מי השתיה המסופקים במיכליות. השרותים הציבוריים (חנוך, בריאות) ניהנים ע"י השלטונות ועקב הפיזור הרב של האוכלוסיה רמתם הכללית של שרותים אלה נמוכה.

17. הגורם המסחרי

גורם זה יפורט בפרק מיוחד בהמשך דו"ח זה.

דף...מחוך...דפים
עוחק.3.מחוך...עוחקים

פ ר ק ד' הגורמים המשפיעים על אפשרות השיקום

1. בבואנו להתייחס לשיקומם של הבדואים המפונים, עלינו להתחשב בעובדת יסוד אחת, דהיינו שהמצב הנחון הוא שאנשים אלה כבר פונו ממקומות מגוריהם הקודמים. נחון זה מחייב מציאת פתרון מהיר ככל האפשר, אשר מצד אחד יתחשב בצרכי הבטחון ובחכניות פיתוח אפשריות של האזור כך ששיקומם הנוכחי יהיה סופי ולא יוטרדו עוד עקב שנויים עתידיים בחכניות אלו, ומצד שני יקדם את האוכלוסיה ויעלה את רמת חייה וזאת בצורה שתאפשר למפונים לעבור את תקופת השיקום תוך פגיעה מינימלית באורח חייהם.
- עלינו להתחשב בגורמים הבאים אשר להם השפעה על כוונת הצעותינו :
 - א. גורמים בטחוניים.
 - ב. גורמים כלכליים.
 - ג. אופי החיים הבדואי ובעיות בין שבטיות שלהם.
 - ד. גורמים אחרים.

19. עיקולי בטחון

- פתחת רפיח שמשו מוקד לפעילות עוינת בתחום השטח המפונה ומעבר לו. פעילות זו התבטאה במספר צורות :
- א. פעילות חבלנית של מיקוש, ירי, וחבלה בתחום הפתחה, באזור רפיח, באזור סיני ובתחום הקו הירוק.
 - ב. בהיותה שטח מעבר מאזור סיני לרצועת עזה, הוותה פתחת רפיח דרך עיקרית להעברת חמרי חבלה, מוקשים, רימונים ונשק לרצועת עזה, כשם שהוותה מקור מקלט ודרך מעבר למחבלים מרצועת עזה לתחום סיני וחזרה.
 - ג. מצבורים של מוקשים וחמרי חבלה בפתחה מלמדים שהיא הוותה מקור לאספקת חמרי חבלה לרצועת עזה.

בשנתיים האחרונות בלבד - מינואר 1970 ועד מרץ 1972 קרו באזור רפיח בלבד 175 פיגועים כדלקמן :

- 81 מקרי מיקוש
- 13 מקרי ירי
- 46 מקרי זריקת רמונים
- 35 מקרי חבלות

דף...9. מחוך...17. דפים
עוהק...3. מחוך...14. עוהקים

כחוצאה מפגיעות אלו נהרגו 25 איש ונפצעו 147.
חלק גדול מהפגיעות ארע בחחום האזור המגודר עצמו ואף עקבות מבצעי חלק מהפגיעות
הנוספים הולוכו לחחום האזור המגודר.
באותו פרק זמן נמצאו באזור הפחחה 49 כלי נשק מסוגים שונים, 472 רמוני יד,
234 מוקשים וכן חמרי חבלה, נפצים וכדומה.
בסוף שנת 1971 היו מבוקשים על ידי זרועות הבטחון 35 מבני השבטים המפונים
כחשודים בהשתייכות לארגוני חבלה.

מפח פגיעות לאזור רפיח מצורפת בזה. (ראה מפה מס' 3)
רשימת כלי הנשק וחמרי החבלה שנחפסו בפחחת רפיח מצורפת בזה. (ראה מפה מס' 3)
הוסבר לוועדה, על ידי אלופי פקוד הדרום והמרכז, כי קיום חיים סדירים וחקינים
ברצועת עזה מחייב הפסקה מוחלטת של הפעילות החבלנית בחוכה, כדרך שהדבר הושג
ביהודה ובשומרון.
חכלית זו לא חושג, לדעת גורמי הבטחון, כל עוד לא תבודד הרצועה ממקורות אספקת
נשק וחמרי חבלה, וכן מן האפשרות של הסתננות חבלנים אליה וממנה.
בידוד הרצועה מחייב קיום רצועת חיץ רחבה בפחחת רפיח.

20. שיקולים כלכליים

האספקטים הכלכליים שיש להביאם בחשבון בשיקום המפונים הם :
א. חסוקת חוץ הינה הענף הכלכלי הראשי באזור. הצרכים והאפשרויות בעחיד ללא
ספק יגבירו את משקלה.
ב. החקלאות כענף כלכלי הינה משנית בחשיבותה ובהעדר מקורות מים אין לצפות
להגדלת משקלה בפרנסת המשפחה.
עובדות אלו מצביעות על כוון השיקום המוכח גם על ידי התהליך הטבעי לעיור
הקיים בקרב אוכלוסיית האזור.

21. הגורם החברתי

א. הבדואים המפונים, כדרכם של שבטי בדואים בכל מקום אחר, חיים במסגרת שבטית.
נאמנותם נחונה למסגרת זו, וכל תכנון שיקומי חייב להתחשב בעובדה זו משחי
נקודות ראות :-
(1) חובה לשקם בדואים במסגרת שבטית ותוך התחשבות מירכיח ברצונם של המשוקמים
בקשר לשכנות ואזור מגורים.
(2) יריבויות בין שבטים, וסכסוכים בין פלגים שונים בתוך אותו שבט מחייבים
לעחים את הרחקת אזורי המגורים של בני שבטים או פלגים זה מזה.

דף. 14. מחור. 17. דפים
עוחק. 3. מחור. 11. עוחקים

ב. המבנה השבטי ממשיך להחזיק גם אצל בדואים אשר שינו את אורח חייהם המסורתי לפני זמן רב וגרים בערים רפידה ואל עריש. מבנה שבטי זה קיים בין אם בני השבט גרים במרוכז ובין אם מתגוררים הם במפוזר, וזאת כאשר הם בוחרים לעצמם את מקומות מגוריהם מרצונם ובאורח טבעי.

ג. נסיונות עיוור של בדואים, גם כאשר הם יזומים על ידי השלטונות, עשויים לעלות יפה רק אם ייעשו תוך הסכמתם, רכישת אמונם והחשבות מירבית בדרישותיהם כאשר למקומות אליהם יועברו.

29. המלצות הועדה לפעולות סעד ועזרה מיידיות

- לאחר שמיעת ראשי השבטים ונציגי הממשל הומלצו ע"י הועדה כפעולות סעד ועזרה מיידית הדברים הבאים :
- א. הגדלת מנת הקמח החודשית מ - 6 ל - 10 ק"ג לנפש.
 - ב. מתן מספוא (קש וחציר) למקנה לאותם שבטים הנצרכים מבין המפונים.
 - ג. סיוע לקציר תבואות החורף לבדואים הממוקמים כיום בריחוק משטחי הקציר.
- הועדה ממליצה להעמיד לרשות המרוחקים, מספר משאיות (4 - 2) להסעתם בבקר והחזרתם בערב.
- ד. מתן היתר לזריעת אבטיחים בשטחים שהוכשרו לכך.*
 - ה. המלצה ללשכות העבודה במתן עדיפות לעבודה עבור המפונים.

23. החכנית כחשובה

- החכנית לשיקומה של אוכלוסית הבדואים המפונים, כפי שתוצע להלן, בנויה ממספר מרכיבים אשר יש לראותם כמערכת כוללת אחת. שאינה ניתנת לחלוקה. מרכיבים אלה הם : -
- א. המשך עיבוד השטחים ע"י המפונים, בחחום המגודר, כשלב ביניים עד לביצוע חכנית השיקום.* סעיף זה מתייחס :
- (1) לשטחים ולמפונים ממחצית השנה האחרונה בלבד.
 - (2) לעיבוד השטחים בשעות האור בלבד ובהתאם להוראות הבטחון.
- ב. ביצוע השיקום בהתאם לאלטרנטיבות.
 - ג. מתן פיצויים על רכוש שנחפס.
 - ד. הפסקת עיבוד השטח ע"י כל מפונה בנפרד, עם ביצוע שיקומו.

24. אופי הפתרונות המוצעים

האזורים המוצעים לקליטת קבע של אוכלוסית המפונים הנם בשולי האזור המגודר ובסמוך למוקדי התרכזות של האוכלוסיה הנדונה.

במצב שנוצר (פינוי מסיבות בסחונות) אין הועדה מוצאת לחיוני נקיטת פתרון הכרוך בהחזרתה של האוכלוסיה שפונתה, כולה או חלקה, למקומה הראשון והחכניות המוצעות מתייחסות לשטחים שהינם מחוץ לחחום הגידור.

העובדה שהפעילות החקלאית הוותיקה אף בעבר מרכיב משני בכלכלת המשפחות הבדואיות שפוננו, שמשה נקודת מוצא לגבי אופי השיקום המומלץ.

הפתרונות המוצעים מתבססים איפא, על הקצאת מסגרת למגורים או בתוספת משק עזר כשעיקר או כל הכנסותיה של האוכלוסיה יהא, כבעבר, מעבודות חוץ.

* לגבי סעיף זה קיימת הסתייגות של חבר הועדה סא"ל אמיר דדורי - נציג פקוד הדרום.
ראה עמוד 17

דף 17. מחור. 1. דפים
עוחק. 3. מחור. 2. עוחקים

25. עקרון הבחירה החופשית

הפתרון המומלץ כולל אלטרנטיבות לבחירה, לפי סוג השיקום ומקומו.
המפונים יוכלו לבחור לעצמם את אפשרות השיקום הנראית להם מבין האפשרויות המוצעות.
בעת ביצוע השיקום יש להתחשב בעובדה כי המפונים משתייכים לשבטים ופלגים שבטים
שונים המקיימים נוהלי חיים בדואים ולפיכך מן הדין לקיים הדברות ישירה עם האנשים
ונציגיהם השבטיים, תוך דאגה להתאמה מירבית של המשוקמים לסביבתם החדשה.

26. סוגי השיקום העיקריים

ההמלצה כוללת שתי אלטרנטיבות : -

א. מסגרת עירונית

הקצאת מגורש בגודל של כחצי דונם באזור מגורים קיים או בסמוך לו, ובנוסף -
מענק כספי בסכום של 5000 ל"י המיועד להקמת בית מגורים.
מבנה המגורים יוקם ע"י הממשל או ע"י המשחקם, הכל לפי בחירתו.
לא הגיעה ההשקעה לבית המגורים לסכום של - 5000 ל"י, ישולם ההפרש למשחקם.

ב. משק עזר חקלאי

יחידת קרקע ראויה לעיבוד בהשקיה, בגודל של כ- 3 דונם לכל משפחה ואספקת מים
שנתית של 1000 מ"ק. לבוחרים באלטרנטיבה זו לא ינתן כל מענק כספי נוסף
ויוכלו לממן הקמת מבנה מגורים ממקורות עצמיים או מהלואות מתאימות שיועמדו
לרשותם. אף לגבי המשוקמים בדרך זו יש להניח כי עיקר כלכלתם יתבסס על עבודות
חוץ. משק העזר המוצע עשוי להיות מרכיב הכנסה בשיעור של כ- 2000 ל"י לשנה
לכל משפחה. אומדן ההשקעה ביחידה לפי אלטרנטיבה זו (כולל ההשקעה במים) הוא
כ - 4500 ל"י.

נוסף על שתי האלטרנטיבות הנזכרות תנתן אפשרות למפונים שיעדיפו שיקום עצמי, לקבל
מענק חד פעמי של 6000 ל"י, פרט לפיצויים, כמפורט בסעיף 33 להלן.

27. זכויות על קרקע ומים

א. המשוקמים יצוידו בשטר חכירה לחקופה המקסימלית הנהוגה בשטחים המוחזקים בצורה
התחייבות להאריכו עד לחקופה כוללת של 49 שנים.
ג. למשוקם לפי אלטרנטיבה ב' לעיל, תירכש זכות למכסת מים של 1000 מ"ק לשנה,
שתסופק לו בפחת יציאה, כמפורט בסעיף 29 להלן.
המשוקם ישלם את המחיר השוטף של המים, כמקובל בישובים היהודיים.

דף. 13. מתוך. 17. דפים
עוחק. 3. מתוך. 11. עוחקים

28. מיקום איזורי השיקום

לאור הקרבה השבטית בין המפונים והאוכלוסיה, שבחוכה התרכזו לאחר הפינוי, ובהתחשב במקומות הראויים לעיבוד וכן באפשרויות ובמגבלות הקיימות עומדות האפשרויות הבאות : -

א. אתרים לשיקום במסגרת עירונית

- (1) באזור העיירה רפיח. השטחים המתאימים ביותר למטרה זו במשבצות הקרקע שכבר מצויות בידי הממשל לצרכי שיקום פליטים הם :
רפיח סיני (כ- 600 דונם), המחנה הברזיליאני (כ- 500 דונם) וכן שטחים נוספים במסגרת השכונה הברואית או בסמוך אליה (כ- 5000 דונם).
(ראה מפה מצורפת - מספר 4-5).

- (2) באיזור הישובים הכפריים : שיך זואיד וכפר שן, חוץ הצמודות מירביח למרכזי המגורים.

- (3) באזור העיירה אל עריש.

ב. אתרים למשקי עזר חקלאיים

בסביבת הכפרים שיך זואיד וכפר שן או בריחוק מה מכפרם אלה באזור שבדרום-דרום מערב למשבצת הגדורה.

הצמדת מגורי המשוקמים לכפרים שיך זואיד וכפר שן, רצויה אף באלטרנטיבת השיקום הכוללת משק עזר ואף אם משבצות הקרקע שיוקצו ימצאו בריחוק מה ממרכזי הישובים, זאת ע"מ למנוע פיזור מגורים בשטחים נרחבים - חופעה המקשה מתן שירותים וחשתית. (ראה מפה מצורפת - מספר 5).

שאלת מיקום האתרים לשתי האלטרנטיבות מותנית בין היתר, במאווהם של המשחקמים וב אפשרויות רכישת שטחים. מטבע הדברים לא יכלה ועדה זו להכנס לפרטים אלה והמלצותינו אלו נושאות אופי של הצבעה על כוונות אפשריים בלבד.

29. מקורות המים ודרכי אספקתם

לפי הנראה כיום, אספקת מים עשויה לבוא משני מקורות : -

א. נקז שיך זואיד.

ב. התחברות לקו פתחת רפיח.

כמות המים החזויה לצרכי השיקום עשויה להגיע ל - 800,000 - 400,000 מ"ק.

אספקת המים תהיה למרכזי שטחי העיבוד, שהקפם הכולל עשוי להגיע לכדי

2400 - 1200 דונם, ואשר יפוצלו לגושי משנה. הקפם של גושים אלה, לצורך

הולכת המים, לא יעלה על 300 דונם ולא יקטן מ- 60 דונם, זאת על מנת לאפשר

תכנונה של מערכת אספקת מים ראשית שמחירה סביר.

הולכת המים מפחת האספקת המרכזי עד לחלקה הפרטית תעשה על ידי החקלאי עצמו

ובאמצעיו. (המרחק המבטימלי ממקור המים עד לחלקה המשפחתית לא יעלה על 250 מ')

כשהרישות יעשה על בסיס תכנית כוללת.

30. מקורות מימון

מומלץ להעמיד לרשות המשקמים אשר יבחרו באלטרנטיבה ב', אמצעי מימון (הלוואות) הן לצרכי הקמת מבנה המגורים והן לצרכי ביצוע רישות החלקות והקיום המוליכים אליהן. גובה ההלוואות לא יעלה על 50% מכלל ההשקעות המבקשות (לביח שבניתו תעלה עד סכום של 5000 ל"י ולרישות שטח עד 3 דונם).

31. תשתית ושרותים

ריכוזי המשקמים ישענו במידת האפשר על מערכות תשתית ושרותים קיימות, יחד עם זאת ברור שתחבוק הרחבת מסגרות שרותים אלו עקב תוספת האוכלוסיה. המדובר בשרותי חנוך, בריאות, מים ושאר מרכיבי תשתית, כמקובל באזור.

32. העדפה בתחום התעסוקה

כפי שכבר הדגשנו, עיקר פרנסתם של המשקמים תהיה על עבודה חוץ (מצב שאפיין את כלכלתם אף בטרם פוזו). מומלץ לתת העדפות בתחום אספקת עבודה לאוכלוסית המפונים, וזאת כבר בשלב המיידית.

33. פיצויים על רכוש שנחפס

יש לפצות את המפונים ואת בעלי הנכסים בשטח המפונה על כל רכוש שנחפס. תהליך מתן הפיצויים חייב להפוך את תהליך השיקום כדלקמן : -
א. פצויים על מבנים ובגדיות מים - מיידית.
ב. המשך עיבוד החלקות המגודרות עד לביצוע תכניות השיקום.
ג. עם מסירתן של חלקות השיקום למשקמים ישולמו כספי הפיצויים עבור הקרקעות והמטעים שגודרו ואז תופסק כניסתם של המפונים לתחומים הגדורים.
ד. מפונה שיסרב לקחת חלק בתכנית השיקום או לקבל פיצוי עבור נכס שנחפס, תשלל ממנו הזכות להכנס לתחום המגודר.

34. לוח זמנים מומלץ

תהליך השיקום ימשך עד לתקופה של שנתיים ויכלול את השלבים הבאים : -
א. איחור השטחים, תכנונם והשלמת תהליך רכישתם - עד חצי שנה.
ב. ביצוע תכניות בניה והקמת מפעלי מים - עד שנה נוספת.
ג. השלמות - חצי שנה נוספת.
יחד עם זאת ברור שאין לעקב את כל צבור המפונים עד לביצוע התכניות בשלמותן. ביצוע השיקום יותאם לצרכים של חלקי האוכלוסיה השונים, ובכפוף לאפשרויות הנבחרות על ידם. להערכתנו ניתן יהיה לשקם כ- 500 (או כ-40%) מכלל משפחות המפונים חוץ כ- 8 חודשים מראשית ביצוע הפרויקט, וחוך 16 חודשים ניתן יהיה להביא את אוכלוסית המפונים כולה לתוך מסגרת הפתרונות.

דף 15... מחור 15... דפים
עו"מ 3... מחור 15... עותקים

יתרת הזמן הדרוש לביצוע השלמות שונות אשר ניתן יהיה לעשותן תוך כדי ישיבת האוכלוסיה במקומות הקבע שלה.

35. גובה הפיצויים המומלץ

הועדה ממליצה על תשלום פיצויים עבור נכסי קרקע ומטעים כדלקמן:-

א. מחיר לעץ מניב	-	20 ₪ (או כ-400 ₪ לדונם)
ב. מחיר לעץ צעיר (בטרם ניבה)	-	10 ₪ (או כ-200 ₪ לדונם)
ג. דונם שטח מזרע	-	50 ₪

לפי האומדן עשויים פיצויים אלו להסתכם בכ-7,5 מיליון ₪ ובחוספת התשלומים עבור מבנים ובורות מים - בכ-8,5 מיליון ₪.

הועדה רואה כזכאי לפיצויים כל אדם שהינו בעל חזקה על נכס באזור שגודר, אף אם אין ברשותו תעודות קנין המעידות על בעלותו, וזאת מאחר והקרקעות באזור, לפי הנתונים שנתקבלו מק"ט נכסים במנהל האזרחי בעזה הן בבעלות משלתית.

עם תשלום הפיצויים יוחתם המפונה על נוסח משפטי מתאים המבטל כל תביעה נוספת בגין אותה חזקה.

36. הדרך לביצוע ההמלצות

הועדה מציעה כי ביצוע המלצותיה יוטל על צוות שבראשו יעמוד מפקד צבאי מתאים בדרגה סגן - אלוף שיהא בעל כישורים הולמים בכל הכרוך בקיום קשרים עם הבדואים. להצעתנו יורכב הצוות אף מאדם בעל התמחות בתחום הבניה (רצוי איש מע"צ), מחבר נוסף המצוי אצל ענייני רכישת קרקעות, שלישי - המסיב להחמצא בנושאי חקלאות ומים ורביעי - המעורה בנושאי הבדואים, אורח חייהם ומנהגיהם.

37. האומדן התקציבי

האומדן הכולל של מערכת השיקום המומלצת מסתכם בכ-15,5 מיליון ₪,

לפי הפרוט הבא:-	
פיצויים על נכסי קרקע ומבנים	- 8,5 מיליון ₪
שיקום 1200 יחידות משפחתיות (ללא השקעה במפעלי מים)	- 5 מיליון ₪
השקעות בתשתית, שרותים ופיתוח מפעלי מים	- 2 מיליון ₪
סה"כ	- 15,5 מיליון ₪

38. שיקום בדואי החוף *

את אוכלוסית הבדואים בה 300 נפשות, הנמצאת בשטח הדיונות לאורך החוף בקטע פתחת רפיח, ממליצה הועדה לשקם בצורה הולמת במסגרת האפשרויות המומלצות בחכניה ובנוסף לכך - למי מאלה שירצו בכך-אף לאפשר להם שיקום בכל מקום אחר באזור רצועת עזה וצפון סיני, למעט בשטח המגודר. חכניה שיקומם תיערך תוך הדברות עם ואין אנו רואים אותה בעדיפות ראשונית.

* חברי הועדה מר אפרים שילה ומר יונה בלסמן מתנגדים לפינוי אוכלוסית בדואי רצועת החוף בפיתחת רפיח המונים 350 נפשות. וסעיף זה אינו על דעתם.

דף 16. מחור 17. דפים
עוהק 3. מחור 11. עוהקים

3. ס ו כ ו ם

ביצוען הנאות של המלצות ועדה זו והסיכוי היחידי להצלחה מוחנה
בהקמת צוות מחאים לביצוע, תוך הענקת כל הסמכויות הנדרשות למטרה זו.
מרכיבים חשובים ביותר בניהול משא ומתן עם אוכלוסית המפונים ובהשגת
הסכמתם לחכנית שיקום כלשהי, הם רכישתו מחדש של אמונם בכוונותיו
הטובות של הממשל והשבת יחסי הכבוד ההדדי על כנס.
לאור המרידות שנצטברה לאחרונה, יהא צורך להקדיש מאמצים ראויים להשבת
האמון ויחסי כבוד אלה.
תפקיד זה מוטל על צוות הביצוע ובהחלט לכך יש לתת את הדעת להרכב
אישי מחאים של צוות זה כמפורט לעיל, ולהענקת סמכויות מירביות
לצורך הגשמת משימתו.

יונה בלסמן

אפרים שילה

צבי רסקי, אל"ם
יו"ר הועדה

אמיר דרורי סא"ל

משה דהאן, סא"ל

עוזי גרור

דף. 2. מחור. 1. דפים
עוהק. 3. מחור. 1. עוהקים

הסתיגות של חבר הועדה - סא"ל אמיר דרורי

1. הסתיגותי מחיחסת לשני נושאים בתכנית המוצעת כפחרון לשיקום מפוני

פחתת רפיח : -

א. ההיתר להמשיך ולעבד את השטחים המפונים, כשלב ביניים עד לסגירתם המלאה בגמר השיקום של המפונים.

ב. כחוצאה מן האמור בסעיף א' לעיל - לענין ראית התכנית הכוללת כמקשה אחת שאינה ניתנת לחלוקה. לדעתי, שלב זה אינו חלק אינטגרלי של תכנית השיקום, אלא שלב ביניים בלבד ולפיכך יכולה התכנית לעמוד כמקשה אחת אף בלעדיו.

2. כדי לצמצם את הפעילות החבלנית ברצועה עזה יש צורך לבודד את הרצועה ממקורות אספקת נשק וחומרי חבלה וכן מן האפשרות של הסתננות מחבלים אליה וממנה.

3. בידוד הרצועה בגבולה הדרומי מחייב קיום רצועת חיץ רחבה בפחתת רפיח. רצועת חיץ זו צריך שתהיה רחבה יותר מאשר הינה כיום. (נושא זה לא נדון בוועדה כיוון שעסקה רק בנושא שיקום מפוני הפתחה ובתושביה).

4. אין רצועת הבידוד יכולה למלא את יעודה כל עוד נמצאים בה בדואים וכל עוד קיימת אפשרות לבדואים שפוננו מתוכה להמצא בשטחה בכל צורה שהיא.

5. חשיבות החיץ ונושא בידוד הרצועה הובהרו ע"י אלוף פקוד הדרום ואלוף פקוד המרכז, אשר הופיעו בפני הועדה, אלא שנקודות אלה אינן מוצאות בסוי הולם בתכנית המוצעת.

6. במסקנותיה ובתכניתה אין הועדה עקבית, שכן מחד גיסא היא שוכנעה מחשיבות רצועת הבידוד בכך שאינה מאפשרת שיקום קבע של המפונים בשטח המגודר (בעיקר עקב שיקולים בטחוניים) ומאידך גיסא - מאפשרת למפונים ולאנשים אחרים לעבד שטחים בתוך התחום המגודר במשך תקופה ארוכה העלולה להגיע לכדי שנתיים. בגישה סותרת זו משמיטה למעשה הועדה את אחד ממרכיבי הבסיס לתכניתה המוצעת.

7. לפיכך מציע אני כדלקמן : -

א. לבטל את הסעיף, במסגרת שלב הביניים בתכנית המוצעת, הנוגע להמשך עיבוד השטחים ע"י המפונים ואחרים.

ב. לפצות כספית את הזכאים לכך בשל מניעת המשך העיבוד העתידי מגמר הקציר בעונה הנוכחית באופן הבא : -

(1) מפונים אשר עיבדו שטחים שיש להם חזקה עליהם בתוך התחום המגודר - יפוצו בכל החקופה שתמשך עד גמר שיקומם האישי.

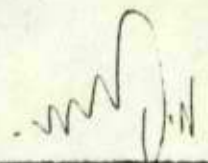
(2) בעלי חזקה על קרקעות בתחום המגודר ואשר אלה לא עובדו על ידם אישית - יפוצו על הרכוש שנחפס, כמוצע ע"י הועדה.

פיצויים אלה לא יכבידו תקציבית על הפחרון המוצע בכללו שכן בהסתמך על נתוני קמ"ט חקלאות ברצועה עזה, ערך היבול לדונם בתחום המגודר של חקלאות מזרע עומד על סכום של כ- 15 ל"י לשנה נסו, וערך יבול מטע - על 300 - 100 ל"י לשנה לכל דונם מטע מניב.

צו חסימת מקרקעין 1/1972

בתוקף סמכותי כמפקד האזור ובתוקף סמכותי לפי סעיף 90 לפו בדבר
הוראות בטחון ומאחר והנני סבור כי הדבר דרוש לארבים צבאיים,
הנני מפקח בזה לאמור:

1. בצו זה - "המפקח" - המפקח בקנה מידה 4:50000 המצורפת לצו זה
ומחווה חלק בלתי נפרד ממנו. הגדרות
2. הנני מכריז כי השטח אשר גבולותיו מסומנים בקו שחור במפת
(לחלן - "השטח") נמסר בזה לצרכים צבאיים. כל אדם הנמצא
בשטח חייב לפגועו. חסימת מקרקעין
3. הנני מכריז בזה כי השטח הוא שטח סגור לצרכי הצו בדבר הוראות
בטחון וכי כל אדם הנכנס לשטח מבלי שתחיה בידיו חעודה חיתר
בכתב שמוצאה על ידי או ממעמי יאסם בעכירה על הצו בדבר
הוראות בטחון. סגירת השטח
4. (א) בעלים או החזיק כדיון של מקרקעין הטעויות בשטח האמור רשאי
יהיה להגיש לקצין מטה חובענות חביקה לרמי שימוש מקומתיים
בגין חסימת המקרקעין ולפיצויים בגין כל נזק טמטי שנגרם
לו אגב החסימה כאמור. הנאי שימוש
(ב) על החביקה כאמור בסעיף קטן (א) יחולו הוראות הצו בדבר
חובענות (אזור רצועה עזה וצפון סיני) (טס" 234), תשכ"ח-1968.
5. צו זה והחמקים של המפקח יופקדו בידי אלה, ויהיו מחוטים לעיונו
של כל מעוניין:
(1) מפקד אזור סיני;
(2) היועץ הממלכתי של מפקד האזור;
(3) קצין המטה של משרד הבטחון במפקדת האזור;
(4) קצין מטה למסמכים במפקדת האזור; פרסום
6. הודעה על פוזן הצו היפסר לבעלים ולפוזזיקים במקרקעין. הודעה על
פוזן הצו
7. כל פעולה שנעשתה על ידי כוחות צה"ל בשטח לפני החילתו של צו זה
יראו אותה כאילו נעשתה לצורך צו זה ועל מיו. חשיר
8. החילתו של צו זה ביום 13.3.72. חחילת חוקף


מנשה אביוב, טא"ל
מפקד אזור סיני

13.3.72
ת א ר יך

